

– етапи дослідницько-експериментальної роботи, що відповідають етапам розробленої нами моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов до використання ІТ у професійній діяльності (див. Рис. 1) та відображають логіку поступового становлення готовності як інтегративно-особистісної якості майбутнього спеціаліста;

– чітка постановка мети (навчальні цілі), що вирішується на кожному етапі системи підготовки;

– спеціально відібраний предметний зміст, що відображає опорні знання про сутність ІТ, механізми їх проектування та реалізації в умовах сучасної інформатизованої школи та вміння ефективно використовувати ІТ у навчанні іноземної мови у школі;

– поетапно ускладнювана система навчальних завдань, спрямованих на відпрацювання практичних умінь студентів щодо розробки та реалізації ІТ у навчанні іноземних мов;

– система практичних завдань, що виступають в якості контрольних зрізів і дозволяють об'єктивно та змістовно виміряти рівень практичної готовності студентів факультету іноземних мов до використання ІТ на різних етапах їхнього професійно-особистісного становлення;

– система тестових завдань, що дають можливість об'єктивно та змістовно виміряти рівень теоретичної готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІТ у професійній діяльності.

Змістове наповнення розробленої моделі стане предметом дослідження у наших подальших наукових публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев А.А. Педагогика высшей школы (новый курс). — М.: ММИЭФП, 2002. — 264 с.
2. Беспалько В.П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов / В.П.Беспалько, Ю.Г. Татур. — М.: Высшая школа, 1989. — 143 с.
3. Благоев М.Б. Формирование готовности студентов к использованию информационных технологий в педагогической деятельности: Дис...канд.пед.наук: 13.00.01. — Саратов, 2004. — 152 с.
4. Вергасов В.М. Активизация мыслительной деятельности студентов в высшей школе / В.М.Вергасов. — К.: Вища школа, 1978. — 215 с.
5. Захарова Л.Н. Психологическая подготовка педагога. — Нижний Новгород, 1993. — 124 с.
6. Левина М.М. Основы технологии обучения профессиональной педагогической деятельности. — Минск: ИПК, 1996. — 232 с.
7. Маркова А.К. Психология труда учителя. — М.: Просвещение, 1993. — 192с.
8. Межуев В.М. Культура как философская проблема / Вопросы философии. — 1982. — №10. — С. 29–33.
9. Попкова Е.В., Аранская О.С. Подготовка учителя естествознания к формированию информационно-компьютерной грамотности старшеклассников. — Витебск: Изд-во ВГУ им. П.М.Машерова, 2003. — 189 с.
10. Романов Е.В. Теория и практика профессиональной подготовки учителя технологии и предпринимательства: Монография. — Магнитогорск: МаГУ, 2001. — 245 с.
11. Сманцер А.П. Теория и практика реализации преемственности в обучении школьников и студентов: Автореф.... дис.д-ра пед.наук: 13.00.01. — Мн., 1992. — 31 с.
12. Філософський енциклопедичний словник. — Київ: Абрис, 2002. — 744 с.
13. Харитоновна Л.О. Формирование готовности будущих учителей иностранного языка к использованию информационных технологий в профессиональной деятельности: Дис...канд.пед.наук: 13.00.08. — Чебоксары, 2005. — 205 с.
14. Эсаулов А.Ф. Активизация учебно-познавательной работы студентов. — М.: Высшая школа, 1982. — 223 с.

Володимир АНТОНЮК

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

У статті розкриваються основні шляхи створення педагогічних умов для формування художньо-естетичної культури старших підлітків на уроках інформатики. Показано, який вплив має інформатизація на учнів та як спрямувати цей процес на розвиток їх художньо-естетичних уявлень і знань.

Гуманізація освіти передбачає забезпечення загальнокультурного розвитку школяра, формування гармонійної, цілісної особистості, що є важливою передумовою її самореалізації.

Нині гуманізація освіти — один із найголовніших засобів заповнення духовного вакууму, який виник внаслідок розпаду старих ідеологічних схем, одне з основних джерел формування нової соціальної ідеології, що буде спроможна змінити менталітет суспільства.

У формуванні художньо-естетичної культури старшокласників важливе значення мають алгебра, геометрія, інформатика. Математичні дисципліни розвивають логічне й абстрактне мислення школярів, просторову уяву, сприяють формуванню естетики праці, наприклад, при виконанні креслення, побудові геометричної просторової фігури й ін. Можливості ж інформатики стосовно розвитку художньо-естетичної культури учнів ще недостатньо вивчені, а тому й не використовуються належно.

Нові інформаційні технології все ширше застосовуються як суспільний продукт, що забезпечує інтенсифікацію всіх сфер життя, прискорення науково-технічного прогресу, демократизацію суспільства. Процес інформатизації все більше впливає на особистісний розвиток сучасного старшого підлітка. В зв'язку з цим виникає необхідність детального розгляду питань інформатизації освіти та її ролі в організації навчально-виховного процесу школи.

Мета статті — розкрити педагогічні умови активізації процесу формування художньо-естетичної культури старших підлітків на уроках інформатики в загальноосвітній школі (ЗОШ).

Інформаційну підготовку старших підлітків ми розглядаємо як процес формування в них системи знань про інформаційні технології та вмінь і навичок їх практичного використання, а також як засіб розвитку художньо-естетичної культури. На основі системного аналізу педагогічної, філософської, психологічної літератури ми виокремили основні напрями наукових досліджень в галузі інформатизації системи освіти, що інтенсивно розроблялися і розробляються у працях вітчизняних і зарубіжних науковців Б. Гершунського, А. Єршова, Ю. Машбиця, В. Монахова, Н. Талізної та ін. [2, 103; 3, 17; 4, 146; 5, 50; 6, 57]. Так А. Єршов розробив концептуальні основи й обґрунтував історичні аспекти і перспективи розвитку інформатики. Він акцентує увагу на таких об'єктивних передумовах введення інформатики в практику роботи системи освіти:

- результати досліджень психологів, які розкрили роль активної діяльності в навчальному процесі;

- використання в навчальній діяльності істотно більш розвинутих моделей світу, що відкривають нові можливості інтерактивної взаємодії;

- практична потреба в появі комп'ютерно грамотного покоління в зв'язку з впровадженням обчислювальної техніки у вигляді ПЕОМ [3, 79].

Р. Вільямс і К. Маклін дослідили різні сфери застосування комп'ютерів у школі й інших навчальних закладах: ігри, обробка текстів, створення педагогічних програмних продуктів, методика використання навчальних програм, які пропонують структурований матеріал, задають питання, приймають і аналізують відповіді, дають кваліфіковану і швидку оцінку, повідомляють додаткову інформацію для пояснення незрозумілих місць тощо [1, 162]. Ця проблема ґрунтовно вивчена в працях й інших науковців.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами визначено переваги застосування комп'ютерів у навчально-виховному процесі ЗОШ. Так, серед переваг комп'ютера є його “витримка” і “спокій”, “приятність” у ставленні до користувача. Комп'ютери можуть ефективно застосовуватись для посилення наочності у процесі використання навчальної інформації (шляхом реалізації звукових, графічних та інших його можливостей). Оскільки наочно-образні компоненти мислення відіграють винятково важливу роль у навчальній діяльності, то їх застосування під час пояснення та обґрунтування багатьох теоретичних понять є надзвичайно ефективним. Комп'ютер може бути дуже корисним у процесі розгляду математичних абстракцій (наприклад, поняття вектора), пояснення іншого подібного навчального матеріалу учням, які з чималими зусиллями засвоюють знання точних наук.

Значний ефект дає комп'ютерне моделювання динаміки екосистеми для формування розуміння складності природних взаємозв'язків і формування екологічної свідомості, а також використання завдань на “занурення” учнів у певне соціально-культурне середовище чи виробничу ситуацію через діалогову взаємодію з моделями історичних, соціальних, культурних явищ чи виробничих процесів (навчально-імітаційні ігри, навчальні та ігрові середовища, творчі проекти тощо).

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На заняттях з інформатики увага повинна акцентуватися на наступних вимогах до уроку як основної форми організації навчання:

- актуальність — зорієнтованість на найбільш значущі для особистісного становлення проблеми;
- прогностичність — відображення у цілях і запланованій діяльності можливих змін, пов'язаних з вимогами та умовами реалізації програми;
- раціональність — визначення таких цілей і способів їх досягнення, які для певного комплексу вирішуваних проблем і наявних ресурсів дають змогу здобути максимально корисний результат;
- реалістичність — відповідність між бажаним і можливим, тобто між запланованими цілями та необхідними для їх досягнення засобами;
- цілісність забезпечення повноти дій, які необхідні для досягнення поставлених цілей, а також узгодженість зв'язків між діями, внесеними до програми;
- контрольованість — можливість визначити очікувані та проміжні цілі, тобто наявність способів перевірки реально одержаних результатів щодо їх відповідності цілям і завданням творчої діяльності.

Вирішення проблеми формування художньо-естетичної культури старшокласників на уроках інформатики потребувало пошуку відповідних методів педагогічної діяльності. На рис. 1 зображена схема взаємодії компонентів комплексу форм і методів реалізації цього процесу. З рисунка бачимо, що добір комплексу методів педагогічних прийомів і засобів здійснено в руслі описаних вище шляхів, а саме: формування художньо-естетичної культури через мистецтво та педагогічне спілкування.

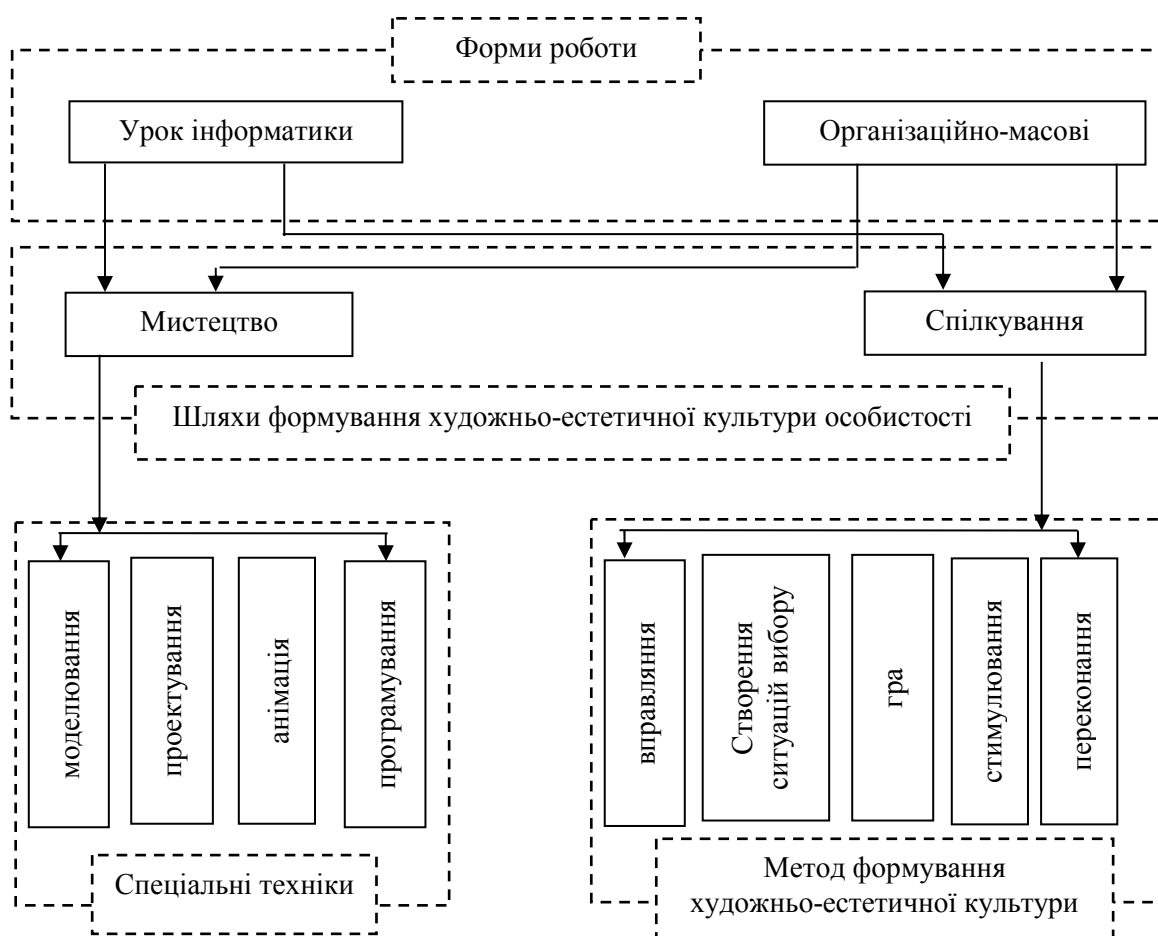

Рис. 1. Схема взаємодії комплексу форм і методів формування художньо-естетичної культури старшокласників на уроках інформатики.

Нині в ЗОШ комп'ютер використовується переважно як засіб навчальної діяльності або як ланка інформаційної технології, тобто як об'єкт вивчення. В програмі можна визначити основні напрямки, які характерні для сучасного етапу вивчення інформатики в школі:

- інформаційний (спрямований на формування в учнів основних уявлень і знань з інформатики);
- алгоритмічний (формування у школярів алгоритмічного мислення, вмінь і навичок програмування);
- комп'ютерний або користувальний (формування в учнів умінь і навичок користувача комп'ютерної техніки).

Ці підходи відображають загальносвітові тенденції у вирішенні проблем шкільної інформатики. Вони по-різному реалізуються вченими: одні більше схиляються до формування вмінь програміста в учнів, інші — до формування вмінь користувача.

Інформатика розвивається в багатьох напрямках: програмування, моделювання, дизайн. Кожен із них відображається певною мірою в навчальній програмі шкільного курсу і може мети належне практичне застосування для формування художньо-естетичної культури школярів, оскільки є складовою мистецтвознавства (різних концептуально-теоретичних підходів і практичних методів, які використовують інструментарій точних наук, нові технології збору й аналізу художньої інформації).

Враховуючи переважаючий інтерес старших підлітків до комп'ютерної техніки та її значні потенційні можливості впливу на їхній розвиток, ми акцентуємо увагу на шкільному курсі інформатики як засобі формування художньо-естетичної культури старшокласників. Вирішення цього завдання залежить не лише від визначення змісту курсу інформатики, а й від застосування вчителем оптимальних технологій, що й визначає зміст наступної педагогічної умови ефективності цього процесу. Насамперед, на нашу думку, — це забезпечення кожному старшому підліткові статусу суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності та спілкування. Мова йде про те, що в процесі формування художньо-естетичної культури старшокласників необхідно враховувати кілька важливих характеристик учня як діяльної істоти.

По-перше, старшокласник є носієм певного набутого раніше художньо-естетичного досвіду, сформованих особистісних установок, поглядів, цінностей, інтересів. Крім того, кожний підліток має індивідуальні особливості (вольові якості, темперамент тощо). Ефективність формування художньо-естетичної культури старшокласника значною мірою залежить від того, наскільки точно враховано його досвід і здатність (емоційно-вольову, інтелектуальну) сприймати пропоновані інформаційні та художньо-естетичні знання і втілювати їх у практичну творчу діяльність.

По-друге, формування вказаної культури учня супроводжується власною художньо-естетичною оцінювальною діяльністю, яка змушує його постійно перебувати у стані "внутрішнього" діалогу з самим собою, оточуючими людьми, природою, суспільством, світом загалом.

По-третє, формування художньо-естетичної культури передбачає активізацію інтелектуальної, мотиваційної, духовної, емоційної, діяльно-практичної сфер особистості.

Аналіз діяльності старшокласників на уроках з інформатики дає підстави виокремити такі види позицій учнів стосовно здобутих художньо-естетичних знань, які за однакового змісту зумовлюють різний рівень сформованості художньо-естетичної культури: активна; пасивна; суперечливо-невизначена; зовні пасивна, але внутрішньо діяльна.

Активна позиція старшого підлітка проявляється в його діяльному ставленні до змісту навчального предмета, що сприяє свідомому засвоєнню ним художньо-естетичних ідей, оволодінню різними поняттями, розвитку емоційної чутливості, творчої компетентності, продуктивної діяльності.

Пасивна позиція школяра полягає в байдужому ставленні його до художньо-естетичного сприйняття дійсності, до прекрасного.

Суперечливо-невизначена позиція учня характеризується непослідовністю, ситуаційністю в художньо-естетичному сприйнятті інших людей, природи, суспільства, світу загалом, що створює можливість для співіснування у світогляді школяра несумісних знань, поглядів і переконань.

Якщо ж учень проявляє зовні пасивну позицію, але в нього формується власна думка, то за певних умов (наприклад, коли не висловлені ним думки підтвердились, долається сумнів, неузгодженість, суперечність) він може утвердити себе як діяльну особистість.

У цьому контексті доречно наголосити, що найважливіше завдання вчителя полягає в тому, щоб у процесі навчання і виховання сформувавши активну позицію всіх учнів, тобто забезпечити їх інтелектуальну, емоційну і практичну готовність до естетичного сприйняття навколишньої дійсності і творчу продуктивну діяльність, яка є головною умовою та показником сформованості художньо-естетичної культури.

Учитель має визначити найбільш ефективні методи і прийоми роботи, що активізують позицію учнів у процесі їх художньо-естетичного становлення. Серед них можна визначити й охарактеризувати такі:

- формулювання та вирішення проблем, які мобілізують учнів на пізнавальну діяльність, пов'язану з аналізом, встановленням причинно-наслідкових зв'язків, систематизацією та узагальненням;

- створення ситуацій, що вимагають зіставлення різних уявлень учнів з науковими фактами;

- розробка власних проєктів, програм, в основі яких лежать різні види мистецтва;

- виконання різних творчих робіт;

- організація пізнавальних завдань, які спонукають учнів до висловлення особистого ставлення і вимагають від них необхідності й уміння зробити самостійні обґрунтовані висновки власної позиції;

- розгляд альтернативних напрямків вирішення конкретної проблеми з необхідністю самостійного вибору оптимального рішення;

- використання елементів дискусії та дискусійних методів, які спонукають учня до застосування художньо-естетичних знань для обстоювання власних поглядів і переконань.

Отже, ефективність формування художньо-естетичної культури старшокласників на уроках інформатики може бути забезпечена, на нашу думку, за наступних педагогічних умов:

- у виборі змісту навчального матеріалу і методики його викладання вчителю необхідно дотримуватися головних дидактичних принципів (зв'язку навчання з життям, наочності, активності й ін.);

- потрібно наслідувати етапність у вивченні інформатики: спочатку вивчати предмет на інтуїтивно-практичному рівні (на основі змісту, близького до життєвого досвіду учнів), потім — на художньо-образному (створення конкретних моделей, рисунків тощо) і нарешті — на науково-прикладному (створення програм, рекламних проспектів, веб-сторінок і т. д.);

- структурування уроків та їх організація, обґрунтування оцінки знань учнів і прогнозування художньо-естетичних інтересів підлітків повинні бути такими, що обов'язково передбачали би творчу продуктивну діяльність учнів та її результативність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільямс Р., Маклін К. Комп'ютери в школі / Пер. з англ. — К.: Радянська школа, 1988. — 295 с.
2. Гершунский Б. С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы. — М.: Наука, 1987. — 213 с.
3. Ершов А. П. Школьная информатика в СССР: от грамотности — к культуре // Информатика и компьютерная грамотность. — М.: Наука, 1988. — 138 с.
4. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. — М.: Педагогика, 1988. — 192 с.
5. Монахов В. М. Что такое новая информационная технология обучения? // Математика в школе. — 1990. — № 2. — С. 47–52.
6. Психологические основы программированного обучения / Под ред. Н. Ф. Талызиной. — М.: Изд-во МГУ, 1984. — 329 с.